

Sygn. akt V CNP 57/17

POSTANOWIENIE

Dnia 27 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Monika Koba

w sprawie ze skargi M. M.

o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku

Sądu Okręgowego w L. z dnia 21 października 2016 r.,

sygn. akt VI Ga [...]

w sprawie z powództwa M. M.

przeciwko P. S.A. w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 27 marca 2019 r.,

odrzuca skargę.

UZASADNIENIE

Powód M. M. w pozwie skierowanym przeciwko P. S.A. w W. domagał się zasądzenia kwoty 22 908,58 zł z ustawowymi odsetkami, tytułem naprawienia szkody związanej z uszkodzeniem samochodu marki B., spowodowanego przez kierowcę, któremu ochrony ubezpieczeniowej OC udzieliła strona pozwana. W uzasadnieniu wskazał, że koszty naprawy pojazdu powinny wynieść 30 564,10 zł, a tymczasem strona pozwana ustaliła je na kwotę 7 655,52 zł, którą wypłaciła.

Wyrokiem z dnia 7 marca 2016 r. Sąd Rejonowy w W. zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 5 344,48 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 19 sierpnia 2014 r. do dnia zapłaty, a w pozostałej części powództwo oddalił. W uzasadnieniu ustalił, że w wyniku kolizji, w której w dniu 17 lipca 2014 r. uczestniczył samochód poszkodowanego M. M., uszkodzeniu uległy następujące jego elementy: wkład zderzaka, zestaw mocujący zderzaka, kratka ozdobna przednia lewa i prawa, emblemat, pokrywa przednia, część górna zamka, zamek lewej pokrywy, uszczelki, reflektory ksenonowe prawy i lewy bez funkcji doświetlenia, reflektor przedni przeciwmgielny lewy, ściana boczna przednia lewa i prawa, ściana przednia, kierownica, wspornik reflektora, kondensator i wąż chłodnicy.

Strona pozwana ustaliła i wypłaciła poszkodowanemu odszkodowanie za naprawę uszkodzonego pojazdu w kwocie 7 655,52 zł. Powód przedstawił kalkulację kosztów naprawy uszkodzonego pojazdu przy użyciu oryginalnych części zamiennych producenta pojazdu na kwotę 30 564,10 zł brutto.

Pojazd poszkodowanego został naprawiony w warsztacie samochodowym jego znajomego za kwotę 13 000 zł i obejmował zakup części zamiennych oznaczonych symbolem X. lub Y., pochodzących z rynku wtórnego. Poszkodowany kupował części zamienne w sklepie internetowym I. i za pośrednictwem portalu [...].pl.

W dniu 30 września 2014 r. powód nabył od M. M. wierzytelność o zapłatę odszkodowania w związku z wypadkiem z dnia 17 lipca 2014 r. obejmującego

koszty naprawy, koszty najmu pojazdu zastępczego, holowania, parkowania i wyceny technicznej.

Uzasadnione koszty naprawy samochodu marki B. przy zastosowaniu oryginalnych części producenta (Y.) wyniosły kwotę 19 207,65 zł netto, zaś przy zastosowaniu części pochodzących z linii produkcyjnej producenta (zamienniki X.) kwotę 21 046 zł brutto (17 110,93 zł netto).

Uszkodzony pojazd nie był wyposażony w oryginalne reflektory doświetlenia. Naprawa uszkodzonego pojazdu za kwotę 13 000 zł byłaby możliwa przy użyciu części zamiennych oznaczonych symbolem Y. i X., pochodzących z rynku wtórnego.

W ocenie Sądu Rejonowego przedstawione przez powoda stanowisko co do braku zależności między prawem do odszkodowania za uszkodzenie pojazdu a jego uprzednią naprawą (a nawet z zamiarem naprawy) nie budzi wątpliwości, jednak pogląd ten poparty szeregiem wypowiedzi judykatury odnosi się do sytuacji, w której pojazd uszkodzony w ogóle nie został naprawiony. W takim przypadku chodzi o zapewnienie poszkodowanemu rekompensaty uszczerbku majątkowego doznanego w związku z uszkodzeniem pojazdu, która mu przysługuje niezależnie od tego, w jaki sposób spożytkuje on uzyskane odszkodowanie. Wówczas naprawienie szkody może polegać na zapłacie odpowiedniej sumy pieniężnej i nie powinno być uzależnione od sposobu jej wykorzystania przez poszkodowanego. Jednak powyższe założenia doznają istotnego ograniczenia z chwilą dokonania przez poszkodowanego naprawy uszkodzonego pojazdu. Od tego momentu jest już znany rzeczywisty koszt usunięcia szkody. Skoro zatem poszkodowany, jak w tej sprawie, zdecydował się na wykonanie naprawy uszkodzonego pojazdu, to wysokość należnego mu odszkodowania nie powinna przenosić kosztów poniesionych przez niego w związku z taką naprawą.

W apelacji powód zaskarżył rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego w zakresie oddalającym powództwo o zapłatę kwoty 8 046,44 zł z ustawowymi odsetkami. Zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 361 § 1 i 2 k.c. oraz art. 363 § 1 i 2 k.c. przez błędne uznanie, iż w przypadku dokonania naprawy uszkodzonego pojazdu zakres odszkodowania należnego od ubezpieczyciela OC określa

wysokość faktycznie poniesionych wydatków na naprawę, a nie koszt przywrócenia pojazdu do stanu sprzed wypadku; art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. przez uznanie, iż wbrew treści opinii biegłego, dokonanie przez poszkodowanego czynności naprawczych za kwotę 13 000 zł doprowadziło uszkodzony pojazd do stanu sprzed zdarzenia, pomimo że biegły w opinii, a w szczególności we wnioskach końcowych wyraźnie wskazał, że nie jest możliwe wykonanie naprawy zgodnie z technologią producenta pojazdu przy zakupie przez poszkodowanego części zamiennych za kwotę 13 000 zł, zaś minimalną kwotą odszkodowania pozwalającą na przywrócenie pojazdu do stanu sprzed szkody jest kwota 21 046, 44 zł.

Sąd Okręgowy w L. wyrokiem z dnia 21 października 2016 r. oddalił apelację. W uzasadnieniu powołał się na orzecznictwo Sądu Najwyższego i Sądu Apelacyjnego w [...], według którego w przypadku, gdy poszkodowany dokonał naprawy samochodu, zakres wyrządzonej szkody, a więc i zakres należnego mu odszkodowania można określić po wykonaniu stosownych prac naprawczych w uszkodzonym pojeździe. Wysokość odszkodowania należnego poszkodowanemu w razie dokonania naprawy ocenia się w odniesieniu do efektu w postaci naprawy samochodu, który zostaje doprowadzony do stanu technicznej używalności, odpowiadającej stanowi takiej używalności występującemu przed uszkodzeniem. Zgodnie bowiem z zasadą pełnej kompensaty poniesionej szkody, poszkodowany może domagać się od podmiotu odpowiedzialnego odszkodowania obejmującego poniesione koszty prac naprawczych. Przywrócenie rzeczy uszkodzonej do stanu poprzedniego polega na doprowadzeniu jej do stanu używalności w takim zakresie, jaki istniał przed wyrządzeniem szkody. Jeżeli do osiągnięcia tego konieczne jest użycie nowych elementów, to poniesione na nie wydatki wchodzą w skład kosztów naprawienia szkody przez przywrócenie rzeczy do stanu poprzedniego.

W skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, wniesionej w dniu 9 października 2017 r., powód domaga się stwierdzenia niezgodności z prawem wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 21 października 2016 r. w całości. Zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 363 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 361 § 1 i 2 k.c. i art. 13

ust. 2 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, polegające na uznaniu, że wysokość odszkodowania należnego od ubezpieczyciela OC posiadacza pojazdu mechanicznego, obejmującego koszty naprawy uszkodzeń pojazdu mechanicznego, może być ustalone w wysokości obejmującej jedynie poniesione przez poszkodowanego wydatki na zakup części, w tym części używanych, a nie jako odszkodowanie, którego wysokość powinna odpowiadać kosztom wyrównania uszczerbku, jaki pojawił się w majątku poszkodowanego, po powstaniu wypadku komunikacyjnego, czyli kosztom przywrócenia pojazdowi jego wartości sprzed wypadku, a zatem w sposób zgodny z wykładnią tych przepisów przyjętą przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwał składu siedmiu sędziów z dnia 17 maja 2007 r., III CZP 150/06 oraz z dnia 20 kwietnia 2012 r., III CZP 80/11).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Jej celem jest uzyskanie prejudykatu umożliwiającego dochodzenie roszczeń odszkodowawczych za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem wykonywanie władzy publicznej (art. 417¹ § 2 k.c.). Jedną z przesłanek dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest wyczerpanie przez skarżącego wszystkich stawianych do dyspozycji przez system prawny środków procesowych umożliwiających korektę niezgodnego z prawem prawomocnego wyroku przez jego zmianę bądź uchylenie (art. 424¹ § 1 k.p.c.). Należy odróżniać niemożność zmiany lub uchylenia prawomocnego wyroku w drodze innych środków prawnych, która stanowi przesłankę dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, od wiążącego się z przesłanką wymagania skargi w postaci wykazania niemożności wzruszenia zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych, które stanowi jej element konstrukcyjny (art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.). Odrzucenie skargi następuje w obu powyższych przypadkach, z tym że niemożność zmiany lub uchylenia zaskarżonego prawomocnego wyroku w drodze innych środków prawnych jako przesłanka dopuszczalności skargi musi istnieć zarówno w przeszłości, jak i w chwili oceny dopuszczalności skargi, co

wprost wynika z użytego w art. 424¹ § 1 *in fine* k.p.c. sformułowania „zmiana lub uchylenie tego wyroku nie było i nie jest możliwe”. W konsekwencji, odnosi się to także do sytuacji, gdy w przeszłości, po wydaniu skarżonego wyroku, jego wzruszenie nie było możliwe, ale stało się możliwe w chwili oceny dopuszczalności skargi i to nie tylko na etapie wstępnego badania przez Sąd Najwyższy dopuszczalności skargi w składzie jednoosobowym (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2019 r., II CNP 2/18, nie publ., z dnia 10 stycznia 2019 r. II CNP 8/18, nie publ.). Zgodnie bowiem z art. 424⁸ § 2 k.p.c. skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem podlega odrzuceniu, jeżeli zmiana zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych była lub jest możliwa.

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r., poz. 5 ze zm.; dalej: „u.S.N.”) weszła w życie 3 kwietnia 2018 r. i wprowadziła do systemu prawnego instytucję skargi nadzwyczajnej, która może być wniesiona w terminie 5 lat od uprawomocnienia się orzeczenia, zaś w okresie 3 lat od dnia wejścia jej w życie może służyć podważaniu prawomocnych orzeczeń sądowych wydanych przed 3 kwietnia 2018 r. (por. art. 89 § 1 i 3 oraz art. 115 § 1). Jest to więc instrument prawny pozwalający na uchylenie lub zmianę prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego kończącego postępowanie w sprawie. W następstwie uwzględnienia skargi nadzwyczajnej może dojść do zmiany lub uchylenia zaskarżonego prawomocnego orzeczenia (art. 91 § 2), ewentualnie, w określonych wypadkach, do stwierdzenia, że wydanie tego orzeczenia nastąpiło z naruszeniem prawa (art. 89 § 4 i art. 115 § 2).

Ustawa o Sądzie Najwyższym nie uchyliła przepisów kodeksu postępowania cywilnego regulujących skargę na niezgodność z prawem prawomocnego wyroku. Nie zawiera jednak nie tylko przepisów intertemporalnych, dotyczących skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, wniesionych przed 3 kwietnia 2018 r., ale także przepisów regulujących wzajemny stosunek obu nadzwyczajnych środków procesowych wzruszenia prawomocnych orzeczeń, w tym w odniesieniu do skarg na niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia, wniesionych 3 kwietnia 2018 r., bądź po tej dacie. Wyjaśnienia przyczyn pominięcia tych przepisów nie ma też w uzasadnieniu do projektu ustawy o Sądzie Najwyższym, przedstawionego przez Prezydenta Rzeczypospolitej

Polskiej. Wydaje się, że nie jest to niedopatrzenie ustawodawcze, gdyż w przypadku innych instytucji wprowadzonych tą ustawą, kwestie tzw. prawa międzyczasowego zostały unormowane (zob. np. art. 122 pkt 9 u.S.N.).

W uzasadnieniu do projektu tej ustawy wskazano, że skarga nadzwyczajna ma uzupełnić lukę w systemie nadzwyczajnych środków zaskarżenia, gdyż jej podstawą będzie nie tylko rażące naruszenie prawa, ale także sprzeczność ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, a ponadto będzie ona mogła być wniesiona również od prawomocnych orzeczeń, których wcześniej nie zaskarżono. Z powyższego wynika, że ustawodawca miał na względzie istnienie w porządku prawnym instytucji skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, której podstawy zostały określone w art. 424⁴ k.p.c. Wydaje się więc, że celem ustawy o Sądzie Najwyższym nie było uchylenie przepisów kodeksu postępowania cywilnego o skardze na niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia.

W razie braku przepisów regulujących kwestie tzw. prawa międzyczasowego, w ramach podstawowych reguł intertemporalnych zasadniczo obowiązuje zasada automatycznego działania ustawy nowej, co oznacza, że z dniem 3 kwietnia 2018 r. ustawa o Sądzie Najwyższym ma zastosowanie, niezależnie od tego kiedy została wniesiona skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Co do skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, wniesionych przed tą datą, jak i w dniu 3 kwietnia 2018 r. oraz po tej dacie, ale od orzeczeń zapadłych przed tą datą, pewną wskazówką interpretacyjną może być art. XVI § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Przepisy wprowadzające kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 297), który wprowadza dotyczy rewizji nadzwyczajnej, jednak zastosowanie analogii, ze względu na podobieństwo z instytucją skargi nadzwyczajnej, jest uzasadnione. Przepis ten stanowi, że w przypadku wniesienia rewizji nadzwyczajnej po wejściu w życie przepisów kodeksu postępowania cywilnego, postępowanie z rewizji nadzwyczajnej toczyć się będzie według przepisów tego kodeksu, chociażby zaskarżone orzeczenie zapadło przed jego wejściem w życie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego, na gruncie skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnych orzeczeń wnoszonych po 3 kwietnia 2018 r. od orzeczeń wydanych przed tą datą, wyjaśniono już, że strona, wypełniając obowiązek przewidziany w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c., musi także wykazać, że nie było i nie jest możliwe wniesienie skargi nadzwyczajnej (zob. postanowienia z dnia 30 sierpnia 2018 r., III CNP 9/18, OSNC 2018, nr 12, poz. 121 i z dnia 20 grudnia 2018 r., III CNP 19/18, nie publ.). W sytuacji, gdy skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia została wniesiona przed wejściem w życie ustawy o Sądzie Najwyższym, skarżący nie miał możliwości wystąpienia do wskazanych w tej ustawie organów uprawnionych do wniesienia skargi nadzwyczajnej.

Zasadę bezpośredniego działania ustawy nowej przewiduje np. art. XV § 1 przepisów wprowadzających kodeks postępowania cywilnego, stanowiąc, że postępowanie wszczęte przed wejściem w życie kodeksu postępowania cywilnego będzie toczyło się od tej chwili według przepisów tego kodeksu, chyba, że dalsze przepisy stanowią inaczej. Z kolei na gruncie stosunków cywilnych materialnoprawnych obowiązuje druga podstawowa reguła prawa międzyczasowego, czyli zasada dalszego działania ustawy dawnej, którą wyraża art. XXVI ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 94), stanowiąc że do stosunków prawnych powstałych przed wejściem w życie kodeksu cywilnego, stosuje się prawo dotychczasowe, chyba że dalsze przepisy stanowią inaczej.

W przeszłości, kiedy ustawodawca uchylał, z dniem 1 lipca 1996 r., przepisy o rewizji nadzwyczajnej, ustawą z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej - Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach, cywilnych (Dz. U. Nr 43, poz. 189, ze zm.), którą wprowadził instytucję kasacji, w art. 11 ust. 5 postanowiono, że w sprawie, w której została wniesiona rewizja nadzwyczajna przed dniem wejścia w życie tej noweli, rozpoznanie tej rewizji następuje według dotychczasowych przepisów, czyli obowiązujących przed 1 lipca 1996 r. (zob. też

postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2011 r., OSNC - ZD 2012 nr 1, poz. 18).

W art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2005 r., Nr 13, poz. 98), którą uchylono przepisy o kasacji, a wprowadzono instytucję skargi kasacyjnej, postanowiono, że sprawy wszczęte przed dniem wejścia w życie tej noweli, toczą się od tej daty według przepisów tej ustawy, z tym że do złożenia i rozpoznania kasacji od orzeczenia wydanego przed wejściem w życie tej noweli, a także do odmowy jej przyjęcia stosuje się przepisy dotychczasowe (por. też art. 5 ust. 2, ustawy z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych, Dz. U. nr 48, poz. 554, którą m.in. znowelizowano przepisy o kasacji, według którego do złożenia i rozpoznania środków zaskarżenia od orzeczeń wydanych przed dniem wejścia w życie tej noweli stosuje się przepisy dotychczasowe).

Z punktu widzenia powyższych reguł intertemporalnych, wyraźnie unormowanych przez ustawodawcę, sytuacja powstała po wprowadzeniu skargi nadzwyczajnej jest o tyle odmienna, że, jak wspomniano wyżej, nie zostały uchylone przepisy kodeksu postępowania cywilnego regulujące skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, co oznacza, że nadal formalnie obowiązują i powinny być stosowane. Dlatego też możliwe jest wniesienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, które uprawnomocniło się 3 kwietnia 2018 r. albo po tej dacie, jeśli organy uprawnione do wniesienia skargi nadzwyczajnej nie uwzględniły podania zainteresowanej strony w tym przedmiocie i nie upłynął termin zawity wynikający z w art. 424⁶ § 1 k.p.c., a jeśli upłynął, strona może wystąpić z powództwem przeciwko Skarbowi Państwa z roszczeniem odszkodowawczym, skoro uzyskanie prejudykatu, przez zastosowanie przepisów regulujących oba wyżej opisane nadzwyczajne środki wzruszania prawomocnych orzeczeń, nie było możliwe.

Brak przepisów określających wzajemny stosunek obu skarg jest złym rozwiązaniem, tym bardziej że pod względem legislacyjnym przepisy o skardze nadzwyczajnej nie w pełni wkomponowują się w system prawa cywilnego procesowego. Skutkuje to niejasnością, a zarazem niepewnością prawa, rodząc problemy interpretacyjne. Sytuacja ta może też wydłużyć drogę procesową do uzyskania prejudykatu, o którym stanowi art. 417¹ § 2 k.c. Istotne luki ustawodawcze nie zawsze mogą być usunięte przez zastosowanie powszechnie przyjętych reguł wykładni, gdyż ta może być w praktyce orzeczniczej różna. Ubocznie należy zwrócić uwagę, iż w ustawie o Sądzie Najwyższym, w przeciwieństwie do orzeczeń wydanych w wyniku rozpoznania skargi kasacyjnej lub kasacji (*a contrario* z art. 90 § 2 u. S.N. w zw. z art. 398³ § 3 k.p.c.), nie ma przepisów przewidujących możliwość wniesienia skargi nadzwyczajnej od orzeczeń Sądu Najwyższego wydanych w wyniku merytorycznego rozpoznania skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, zważywszy na to, że podstawy skargi nadzwyczajnej są szersze niż skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, co wynika z porównania art. 424⁴ zd. 2 k.p.c. z art. 89 § 1 u. S.N, zaś zgodnie z art. 424^{1a} § 1 k.p.c. skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie przysługuje od wyroków sądu drugiej instancji, od których wniesiono skargę kasacyjną oraz od orzeczeń Sądu Najwyższego. Nadto, nie zostały dostosowane do nowej ustawy, przepisy kodeksu postępowania cywilnego o skardze kasacyjnej i skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w zakresie podstaw zaskarżenia (por. art. 398³ § 1, 2 i 3 k.p.c. i art. 424⁴ k.p.c. oraz art. 89 § 1 pkt 1-3 i art. 90 § 2 u.S.N.).

Przez kilka miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym, Sąd Najwyższy rozpoznawał skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, wniesione przed 3 kwietnia 2018 r., po czym, pod koniec 2018 r., wystąpiły istotne rozbieżności w kwestii dopuszczalności takich skarg. Ostatecznie przeważało stanowisko opowiadające się za ich odrzucaniem, co znalazło wyraz w postanowieniach Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2019 r., II CNP 1/18, II CNP 2/18, II CNP 8/18, II CNP 14/18 i II CNP 15/18). W motywach wskazano, że ze względu na konstrukcję prawną skargi nadzwyczajnej, której

celem jest usunięcie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w relacji pomiędzy stronami, z udziałem których zapadł wyrok, a tym samym usunięcia źródła szkody, musi ona wyprzedzać dochodzenie ewentualnej odpowiedzialności odszkodowawczej od Skarbu Państwa, co oznacza, że skarga nadzwyczajna może uczynić odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa bezprzedmiotową. Z tych przyczyn skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia z dniem 3 kwietnia 2018 r. stała się środkiem subsydiarnym także w stosunku do orzeczeń zapadłych przed tą datą, tym bardziej, że jak wspomniano wyżej w razie, gdy uchylenie lub zmiana orzeczenia przez Sąd Najwyższy rozpoznający skargę nadzwyczajną, mimo jego nieprawidłowości, nie jest możliwe, Sąd Najwyższy stwierdza, że zaskarżone orzeczenie zostało wydane z naruszeniem prawa, tak jak to się dzieje w przypadku skargi na niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia. Wówczas dopiero otwiera się możliwość realizacji roszczenia odszkodowawczego w stosunku do Skarbu Państwa, przy zachowaniu kwestionowanego orzeczenia w obrocie prawnym. W takim przypadku zainicjowanie skargą nadzwyczajną postępowanie przed Sądem Najwyższym staje się jednym z postępowań, o którym mowa w art. 417 ¹§ 2 zd. 1 k.c. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2019 r., II CNP 2/18, nie publ., z dnia 10 stycznia 2019 r. II CNP 8/18, nie publ.).

Skarga nadzwyczajna jest z kolei niedopuszczalna, gdy orzeczenie, przeciwko któremu skarga ta ma być skierowana, może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia (art. 89 § 1 u.S.N.), a w tej grupie nadzwyczajnych środków nie mieści się skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, skoro nie zmierza ona do zmiany lub uchylenia zaskarżonego orzeczenia i w związku z tym, jej kwalifikacja do kategorii środków zaskarżenia w ogólności jest wątpliwa (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2019 r., II CNP 2/18, nie publ., z dnia 10 stycznia 2019 r. II CNP 8/18, nie publ.).

Skoro w ustawie o Sądzie Najwyższym nie zawarto żadnej regulacji intertemporalnej dotyczącej wpływu wprowadzenia do systemu prawnego skargi nadzwyczajnej na dopuszczalność skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, wniesionych przed 3 kwietnia 2018 r., to ustawę tę

należy stosować od chwili jej wejścia w życie, tj. uwzględnić istnienie skargi nadzwyczajnej także w wypadku, w którym skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem została wniesiona przed 3 kwietnia 2018 r. Jest to rozwiązanie uzasadnione interesem publicznym, któremu odpowiada założenie, że pierwszeństwo przed ewentualną odpowiedzialnością odszkodowawczą Skarbu Państwa za niezgodne z prawem prawomocne orzeczenie musi mieć procesową możliwość usunięcia źródła szkody. U jego podłoża leży ponadto także decyzja ustawodawcy, aby objąć skargą nadzwyczajną orzeczenia, które stały się prawomocne po dniu 17 października 1997 r., a przed 3 kwietnia 2018 r., co wynika z art. 115 § 1 u.S.N. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2019 r., II CNP 2/18, nie publ., z dnia 10 stycznia 2019 r. II CNP 8/18, nie publ.).

Podzielając co do zasady zaprezentowaną przez Sąd Najwyższy w tych orzeczeniach wykładnię, należy stwierdzić, że rozwiązanie powstałych wątpliwości procesowych w odniesieniu do bytu prawnego skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnych orzeczeń, wniesionych przed 3 kwietnia 2018 r., nie jest możliwe tylko przez zastosowanie podstawowych reguł intertemporalnych. Skoro bowiem nie zostały uchylone przepisy kodeksu postępowania cywilnego o skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, ani też taki cel nie wynika z przepisów ustawy o Sądzie Najwyższym, to należy przede wszystkim określić wzajemny stosunek przepisów normujących skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia i skargę nadzwyczajną, tym bardziej, że obie regulacje (kodeks postępowania cywilnego i ustawa o Sądzie Najwyższym) uznają te środki za nadzwyczajne. Artykuł 424¹ § 1 *in fine* k.p.c. uzależnia dopuszczalność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, gdy zmiana lub uchylenie w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe, zaś art. 89 § 1 *in fine* u.S.N. dopuszcza wniesienie skargi nadzwyczajnej, gdy orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Przez zbieg norm należy rozumieć taką sytuację, gdy do jednego i tego samego stanu faktycznego można zastosować więcej norm. Jeśli ustawa wyraźnie nie przyznaje jednej ze zbiegających się norm pierwszeństwa, wówczas trzeba zastosować reguły wykładni zbiegających się przepisów. Pierwszeństwo jednej ze

zbiegających się norm może wynikać z ich wzajemnego stosunku. Niekiedy skutkiem zbiegu norm może być też sytuacja, w której obie normy będą stosowane, kumulatywnie lub alternatywnie.

Mając na względzie charakter przepisów regulujących skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia oraz skargę nadzwyczajną, należy wykluczyć alternatywne ich zastosowanie, zależne od wyboru skarżącego, jak również jednocześnie i zarazem kumulatywne ich stosowanie.

Literalna wykładnia, zwłaszcza w kontekście wskazania w art. 89 § 1 u.S.N. na „inne nadzwyczajne środki zaskarżenia”, mogłaby sugerować, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia wyprzedza skargę nadzwyczajną. Tak jednak nie jest, jeśli uwzględnimy szersze podstawy zaskarżenia prawomocnych orzeczeń w przypadku skargi nadzwyczajnej, a także zakres rozstrzygnięcia w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej, której uwzględnienie w pierwszej kolejności prowadzi do wyeliminowania z obrotu prawnego prawomocnego orzeczenia (czyli wywiera skutki między stronami prawomocnego orzeczenia), a dopiero, gdyby zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, Sąd Najwyższy ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa (art. 89 § 1 i art. 115 § 2), tworząc prejudykat dla odpowiedzialności Skarbu Państwa wobec strony, która na skutek wadliwego orzeczenia poniosła szkodę. Poza tym, w odniesieniu do orzeczeń zapadłych przed 3 kwietnia 2018 r., skargą nadzwyczajną można zaskarżyć te z nich, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r., w okresie 3 lat od dnia wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym (art. 115 § 1), zaś co do orzeczeń, które uprawomocniły się 3 kwietnia 2018 r. i po tej dacie, skarga nadzwyczajna może być wniesiona w ciągu 5 lat od dnia uprawomocnienia się orzeczenia (art. 89 § 3). Z kolei skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia może być wniesiona w terminie 2 lat od uprawomocnienia się orzeczenia (art. 424⁶ § 1 k.p.c.). Wreszcie zaskarżeniem skargą nadzwyczajną podlegają nie tylko orzeczenia zapadłe w sprawach podlegających regulacji kodeksu postępowania cywilnego, jak ma to miejsce w przypadku skargi na niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia, jakkolwiek w stanie prawnym obowiązującym przed 3 kwietnia 2018 r. przesłanką

dopuszczalności powództwa przeciwko Skarbowi Państwa o odszkodowanie za szkody wyrządzone prawomocnym orzeczeniem wskutek niezgodności z prawem, np. niektórych prawomocnych postanowień wydanych w postępowaniu karnym, nie było konieczne uzyskanie prejudykatu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2013 r., V CSK 348/12, nie publ.).

Z istoty i charakteru oraz zakresu regulacji dotyczącej skargi nadzwyczajnej wynika, że ma ona pierwszeństwo w stosunku do unormowań odnoszących się do skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, także tych, które, jak w tej sprawie, zostały wniesione przed 3 kwietnia 2018 r. Podlegają zatem odrzuceniu na podstawie art. 424⁸ § 2 k.p.c., zaś zainteresowana strona może wystąpić z wnioskiem do Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich o wniesienie skargi nadzwyczajnej (art. 115 § 1a u.S.N.). Jeśli nie zostanie w ten sposób wszczęte postępowanie ze skargi nadzwyczajnej, wówczas dopiero strona może wnieść skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, o ile nie upłynął termin zawity określony w art. 424⁶ § 1 k.p.c. Gdy termin ten upłynie, wówczas strona jest uprawniona do wniesienia powództwa przeciwko Skarbowi Państwa o odszkodowanie za szkodę poniesioną wskutek wydania niezgodnego z prawem prawomocnego orzeczenia, a to wobec niemożliwości uzyskania prejudykatu w przewidzianym trybie, mając na względzie przepisy art. 424^{1b} k.p.c. w zw. z art. 417¹ § 2 k.c. Odmowa wniesienia skargi nadzwyczajnej przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich nie podlega kontroli sądowej, a zatem w tym zakresie przepisy ustawy o Sądzie Najwyższym regulujące skargę nadzwyczajną w porównaniu z przepisami normującymi skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia są dla strony zdecydowanie mniej niekorzystne, bowiem dla tej ostatniej skargi, przepisy, co do zasady, wymagają jedynie tzw. przymusu adwokacko-radcowskiego (art. 424⁶ § 3 k.p.c. w zw. z art. 87¹ § 1 k.p.c.).

Zgodnie z art. 424^{1b} k.p.c. w przypadku prawomocnych orzeczeń, od których skarga nie przysługuje, odszkodowania z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem można domagać się bez uprzedniego stwierdzenia niezgodności z prawem w postępowaniu ze skargi, chyba, że strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych. Artykuł 417¹ § 2

k.p.c. stanowi, że jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem, chyba że odrębne przepisy stanowią inaczej.

Inna interpretacji skutków wzajemnego stosunku obu instytucji, prowadziłaby do zamknięcia drogi sądowej tym skarżącym, którzy wnieśli w terminie skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia przed 3 kwietnia 2018 r., która została odrzucona, z uwagi na możliwość wzruszenia zaskarżonego orzeczenia poprzez skargę nadzwyczajną, gdy następnie organy uprawnione do wniesienia skargi nadzwyczajnej nie uwzględniły wniosku skarżących o wniesienie skargi nadzwyczajnej.

Z tych przyczyn, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 424⁸ § 2 k.p.c.